ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ
Ҳ. С. СУЛАЙМОНОВ НОМИДАГИ ҚЎЛЁЗМАЛАР ИНСТИТУТИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАЪНАВИЙ-МАДАНИЯТ
ТАРҒИБОТ МАРКАЗИ

XI—XV АСРНИНГ ТУРКИЙ ЁЗУВИДАГИ ЁДГОРЛИКЛАР

ТОШКЕНТ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИНИНГ
"ФАН" НАШРИЁТИ
1994

Ушбу тўпламдан XI—XV асрларнинг уйғур ёзувида битилган "Қутадғу билиг", "Ҳибату л ҳақойиқ", "Ўғузнома", "Муҳаббатнома" асарлари, мумтоз адабиётимиз намояндаларининг шеърлари, шунингдек, тўртликлар ўрин олган. Улар бирламчи манбалар — қўлёзмаларнинг фотонуска ва факсимиллари асосида нашрга тайёрланди.

Китоб филологлар ва шу соҳа билан қизиқувчи кенг жамоатчиликка мўлжалланган.

Масъул муҳаррир:
филология фанлари доктори *Н. Раҳмонов*

Тақризчилар:
филология фанлари номзодлари: *Қ. Каримов, Э. Аҳмадхўжаев*

Тузувчилар: *Қозоқбой Маҳмудов, Қосимжон Содиқов.*

Ю 22289
2
1994 УзССЖ ДК
А 2625

Т 4601000000—з—841 / М 355 (04) — 94 рез 94

ISBN 5—648—02109—7

© Ўзбекистон Республикаси маънавий-маданият тарғибот маркази. 1994 й.

КИРИШ

Туркий тилли халқларнинг ёзув маданияти қўҳна тарихга эга. Араб хатини қабул қилмасларидан бурун ҳам аждодларимизнинг бир қанча ёзувлари мавжуд эди. Ана шулардан бири фанда "уйғур ёзуви" номи билан юритилади.

Ушбу туркий ёзувга нисбатан қўлланилаётган ҳозирги ном унинг шартли атамасидир. Ёзма манбаларда у турли номлар билан тилга олинган. Буюк алломаларимиз Маҳмуд Кошғарий ва Алишер Навоий уни "туркча хат" деб атаганлар. Шунингдек, манбаларда унга нисбатан "уйғур хати", "мўғул хати" деган атамалар ҳам қўлланилган.

Уйғур ёзуви туркий халқлар орасида кенг қўлланилди. Маҳмуд Кошғарий унинг қадимийлигини таъкидлаб ёзади: "Барча хоқонлар ва султонларнинг китоблари, ёзувлари қадимги замонлардан шу кунгача, Қашқардан Чингача - ҳамма турк шаҳарларида шу ёзув билан юритилган".[1] Ушбу ёзувда битилган ёдгорликларнинг энг эскилари қадимги туркий тил даврига оид бўлиб, у даврлардан будда, моний, христиан (насроний) матнлари, расмий ҳужжатлар ва бошқа турдаги битиглардан бизгача сақланиб қолган.

Маълумки, X асрда қорахонийлар давлатида ислом расмий дин сифатида қабул қилинди. Шу муносабат билан араб ёзуви ҳам оммалашди. Мусулмон турклар ана шу пайтлардан бошлаб икки анъана сифатида давом этиб келаётган уйғур ва ислом таъсирида кириб келган араб ёзувини қўллай бошладилар. Шуниси диққатга лойиқки, уйғур хати кейинги асрларда ҳам турк давлатларининг асосий ёзувларидан бири бўлиб келди. Чунончи, Олтин Ўрда давлатида расмий ишларда асосан уйғур хати амал қилган. XIV-XV асрларда темурийлар ҳам ундан кенг фойдаландилар. Шундай қилиб, бу ёзув XV аср охирларигача Қашқардан Анатўлигача қадар бўлган улкан турк заминида араб хати билан ёнма-ён қўлланилди. Кейинги асрдан бошлаб унинг ўрнини араб хати тамоман эгаллади. Лекин ислом таъсири хали етиб бормаган ўлкалар - Турфондаги будда ибодатхоналарида XVIII асрда ҳам ундан фойдаландилар.

Уйғур ёзувидан бошқа алифболар ҳам шаклланган. XI асрда

---

1 Маҳмуд Кошғарий. Девону луғотит турк. I. Тошкент,1960,50-б.

ундан мўғул ёзуви, мўғул хатидан эса манжур алифбосининг шаклланганлиги Ўрта асрларда уйғур хатининг нафақат турк дунёси, балки бутун Марказий ва Ўрта Осиёда шуҳрат қозонганлигидан далолат беради.

Айниқса, темурийлар даврида Мовароуннаҳр ва Хуросон маданий муҳитида бу ёзувга эътибор кучли бўлган. Туркий адабиётнинг "Қутадғу билиг", "Ҳибату-л-ҳақойиқ" каби асарларининг араб ёзувидаги нусхалари бўлишига қарамай, бу чоғларда уларнинг уйғур хатидаги нусхалари ҳам битилди. Мовароуннаҳр ва Хуросонда уйғур ҳарфли асарлар асосан Язд, Ҳирот, Самарқанд каби маданий марказларда кўчирилган. Яздда кўчирилган "Сирожу-л-қулуб", "Масала китоби", "Роҳату-л-қулуб", "Муҳаббатнома", "Бахтиёрнома" ҳамда мумтоз шеъриятимиз намояндаларининг айрим шеърлари, Ҳиротда кўчирилган "Қутадғу билиг", "Меърожнома", "Тазкираи авлиё" каби асарлар бизгача сақланиб қолган. "Ҳибату-л-ҳақойиқ", "Маҳзану-л-асрор", "Даҳнома" каби бир қатор асарларнинг Самарқандда кўчирилган нусхалари маълум.

Ҳар икки ёзув ёнма-ён қўлланилгани сабабли бир қатор асарларнинг ҳам уйғур, ҳам араб хатида кўчирилган нусхалари бор. Шуниси диққатга лойиқки, котиблар баъзи қўлёзмаларда икки ёзувни аралаш қўллаганлар. ХУ асрда уйғур хати билан кўчирилган матнлар орасида ҳар бир сатр остида араб ёзуви билан изоҳлаб чиқилганларини, шунингдек, айни бир сатрда уйғур ва араб ёки уйғур хатида ёзилиб, айрим ўринлари араб хатида ёзиб қўйилганларини ҳам учратамиз. Бундай қўлёзмаларда иккинчи ёзув турк хатидаги матнни изоҳлаб бориш, маълум ўринларини ажратиб кўрсатишга хизмат қилган. Ёки котиб ўз даври удумига кўра айрим сатрларни (масалан, арабча ҳадис, оят ва б.) араб хатида беришни лозим топган. Бу каби белгилар ўша давр китобатчилигининг муҳим томонларидан ҳисобланади.

Ушбу тўплам илк манбалар - ёдгорликларнинг фотонусха ҳамда факсимил нашрлари асосида тайёрланди. Ундан қуйидаги асарлар ўрин олган:

<u>"Қутадғу билиг"</u> Баласағунлик Юсуф (Хос Ҳожиб) мазкур асарини 1069-1070 йилларда ёзиб тугатган. Ўн уч минг мисра-

дан зиёдроқ бўлган ушбу асарнинг бизгача уч йирик қўлёзма нусхаси етиб келган. Шулардан Наманган (ХШ аср) ҳамда Қоҳира (XIУ аср) нусхалари араб ёзувида, ХУ асрда Ҳиротда кўчирилган нусхаси эса уйғур хатидадир. Уйғур ёзувидаги нусхаси ҳозир Вена Миллий кутубхонасида сақланмоқда. Тўпламга уйғур ёзувли нусханинг маълум бўлагини киритдик. Манба: Радлов В. Кудатку-Билик. Факсимиле уйгурской рукописи. СПБ. 1890.

"Ҳибату-л-ҳақойиқ". Аҳмад Югнакий (Адиб Аҳмад ибн Маҳмуд Югнакий) "Ҳибату-л-ҳақойиқ" асарининг беш қўлёзма нусхаси сақланиб қолган. Достон 512 мисрадан иборат.

Асарнинг уйғур ёзувли А нусхасини 1444 йили Самарқандда Зайнул Обидин бахши кўчирган. Матн орасида оят, ҳадис, айрим байтлар араб ёзувидадир. Мазкур нусхага "Атабату-л-ҳақайиқ китаби" деб сарлавҳа қўйилган. Матн ора-орада уйғур ёзувли "ухра" (бошқа), ө з г а , т а қ и " номли, араб ёзувли "ухра, байт" сарлавҳачалари билан ажратиб борилган.

Биз ана шу нусха матнини бердик.

"Ҳибату-л-ҳақойиқ"нинг Б нусхаси 1480 йили Истанбулда Шайхзода Абдураззоқ бахши томонидан уст сатрида уйғур, остида араб ҳарфлари билан кўчирилган. Мазкур нусхада арабча байт, ибора, ҳадис, оятлар фақат араб ёзувидадир.

Асарнинг учинчи (С) нусхаси араб хатида ёзилган бўлиб, ХУ аср охири, ХУI аср бошларига мансуб. Яна икки нусхаси эса кичик парчалардир. Улардан бири уйғур ёзувида, бошқаси эса уйғур ёзувида ёзилиб, араб хатида изоҳлаб чиқилган.

Манба: Edib Ahmed b.Mahmud Yükneki. Atebetü'l-hakajik
R.R.Arat. Istanbul, 1951. S. I - LXII.

"Ўғузнома". Туркий адабиётда Ўғузхон достонлари кенг тарқалган. Айримлари бир қанча вариантда бизгача етиб келган бўлиб, уларнинг энг қадимийси уйғур ёзувли "Ўғузнома"дир. Асарнинг 42 саҳифали ушбу қўлёзмаси ҳозир Париж Миллий кутубхонасида сақланмоқда. Қўлёзманинг бошланиши ҳам, охири ҳам йўқ, чамаси, ХШ-XIУ асрларда кўчирилган.

Манбалар: Радлов В. Кудатку-Билик. Факсимиле уйгурской рукописи. С. 191-192.
Das Kudatku Bilik.Th.I. СПБ.,1900.С.232-244.
Щербак А.М. Огуз-наме. Мухаббат-наме. М., 1959. С.11-110.

"Муҳаббатнома". Хоразмий "Муҳаббатнома"сининг уйғур ҳарфли нусхаси Язда 1432 йили Мансур бахши кўчирган мажмуа таркибидадир. Мажмуа ҳозир Британ музейида Or. 8193 рақами билан сақланмоқда. Биз ушбу қўлёзманинг профессор Ҳамид Сулаймон Англиядан келтирган микрофилмидан фойдаландик. Микрофилм Ўзбекистон Фанлар академиясои Қўлёзмалар институтида сақланади.

"Муҳаббатнома" асари мажмуанинг 159б-173а саҳифаларига ёзилган. У "Муҳаб(б)атнāма китāби" номли сарлавҳа билан бошланади. Асардан кейин унинг кўчирилиш санаси шундай қайд этилади: Тамам болды Муҳаб(б)атнāма китāби. Кутлуғ болсун тарих сәкиз юз отуз әштә чыкған йыл раҗаб айның олтысында Йазд шаҳрында Мир Җалал(ид)дин буйурған ӳчӳн бу факир Мансур бахшы бит(и)ди.

Асарнинг араб ёзувидаги бошқа нусхалари ҳам бор.

Лутфий ғазаллари. Тўпламга Лутфийнинг ўн уч ғазалини киритдик. Улар:

I-IУ - Британ музейидаги Or. 8193 рақамли мажмуа таркибида.

У - Истанбул, Тўпқопи Саройи архиви, 11980- С рақами остида сақланади.

УI-ХШ - Истанбул, Сулаймония кутубхонаси, Аёсофия бўлимидаги 4757 рақамли қўлёзмага киритилган.

У-ХШ ғазаллар манбаси: Sertkaya O.F. Uygur Harfleriyle Yazilmiş Bazi manzum parçalar. Istanbul. Levha I-XXY.

Саккокий ғазаллари. Саккокийнинг уч ғазали юқорида тилга олинган Сулаймония кутубхонасидаги 4757 рақамли қўлёзмада Лутфий ғазаллари билан бирга кўчирилган. Биз уларнинг ҳар учаласини келтирамиз.

Манба: Sertkaya. Кўрсатилган асар, ўша жойда.

Or. 8193 рақамли мажмуага кирган шеърлар. Мазкур қўлёзмада Лутфий ғазалларидан ташқари Камбар ўғлининг уч, шунингдек, Жавҳарий, Қосимнинг биттадан ғазали, "Қўшуқлар" деб сарлавҳаланган тўртта тўртлик ва "Бэйт" деб сарлавҳаланган бир тўртлик ҳам бор. Улар ҳам тўпламга киритилди.

Матнларни транскрипция қилишда қуйидаги белгилардан фойдаландик:

Унлилар учун:

I. Тил олди:

а) лабланмаган: и, э, ә.

б) лабланган: ӱ, ө.

2. Тил орқа:

а) лабланмаган: ы, а, а̄.

б) лабланган: у, о.

Ундошлар учун ҳозирги ёзувимиздаги б, п, с, т, ч, х, д, р, з, ш, ғ, ф, қ, к, г, л, м, п, ж, й, н ҳарфларини олдик.

Шунингдек:

I. XI-XIII асрнинг араб ҳарфли манбаларида ژ билан берилган сирғалувчи ж ҳамда ج билан берилган қоришиқ ж ўрнида уйғур ёзувли матнларда битта ҳарф келади. Биз араб ёзувли нусхаларга таянган ҳолда ж билан җ ни транскрипциямизда фарқладик.

2. XI-XIII асрларнинг араб ёзувли манбаларида ڤ//ف билан ифодаланган в (одатда, уни w билан ҳам кўрсатадилар), шунингдек, ۋ билан ифодаланган в ўрнида уйғур ёзувида битта ҳарф келади. Араб хатидаги нусхаларга асосланиб транскрипцияда в дан ѣ ни ажратиб кўрсатдик.

3. Араб хатидаги матнларда ذ келувчи ўрнида ҳам, د келувчи ўрнида ҳам уйғур хатида д ни англатувчи ҳарф келади. Биз ҳам транскрипциямизда, араб хатидаги нусхаларга таяниб, ḏ ни фарқладик.

4. Сонор ң учун ана шу белгининг ўзини олдик.

5. XIV-XV асрларнинг ёдгорликларида ўзлашган сўзлар таркибидаги чўзиқ а ни а̄, киши тахаллусларидаги ёйи нисбани ӣ шаклида бердик.

6. Арабча сўзлар таркибидаги х ни ифодалаш учун туркий ҳарфлар остига ح ه лар қўйиб кетилган. Шуни инобатга олиб биз транскрипциямизда х ни кўрсатдик.

7. Араб тилидан ўзлашган ʻайн ли сўзларда ҳарфлар остига арабча ʻайн белгиси қўйиб кетилган. Биз уни ʻ белгиси билан кўрсатдик.

Қўлингиздаги тўплам икки киши томонидан нашрга тайёрланди: уйғур хатидан "Ҳибату-л-ҳақойиқ", "Муҳаббатнома"ни Қ.Маҳмудов, "Қутадғу билиг"дан олинган парча, "Уғузнома" достони, мумтоз шеъриятимиз намояндаларининг ғазаллари,

туртликларни Қ.Содиқов транскрипцияга ўгирди. Ёзма ёдгорликларнинг, айниқса, жуда эскиларининг тили ҳозирги китобхон учун тушунарли бўлавермайди. Шуни эътиборга олиб, "Қутадғу билиг", "Ҳибату-л-ҳақойиқ" ва "Ўғузнома" асарларининг ҳозирги ўзбекча талқинини ҳам беришни лозим топдик.

Иловада матнларнинг уйғур ёзувли шаклидан ҳам намуналар берилди. Уларни асл манбалардан Қ.Содиқов кўчириб чиқди. Бунда, имкон қадар, қўлёзма хат шаклини сақлашга ҳаракат қилинди. Кўчириш чоғида айрим хатолар кетган бўлса, қўлёзмаларни битган котиблар руҳи олдида узр сўраймиз.

Т у з у в ч и л а р .

ЮСУФ ХОС ХОЖИБ

"ҚУТАДҒУ БИЛИГ"ДАН

Йэти йулдуз он ики өкәк буруқ айур

15*

1. Байат аты бирлә сөзүг башладым
Төрәткән игиҙгән кэчүргән иҙим

2. Төрәтти тиләк-тэг түзү аламығ
Йарутты ақунда күнүг ҳам айығ

3. Йаратты көр эврән тучы эврилүр
Аның бирлә тэзгинч йәмә тэзгинүр

4. Йашыл көк йаратты йәмә йулдузы
Қара түн йарутты йаруқ күндүзи

5. Бу көктәкү йулдуз бир анча бэзәк
Бир анча күҙәзчи бу йэкке йэзәк

6. Бир анча қулағуз болур йитсә йол
Бир анча йарутмыш халайиққа ол

7. Қайусы өрүрәк қайусы қуҙы
Қайусы йаруқрақ қайу өксүди

16. 8. Булардын эң үстүн Сэкәнтир йурыр
Эки йил сэкиз ай бир эвдә қалыр

9. Аныңда баса кэлди иклинч Оңғай
Бир эвдә қалыр он арық ики ай

10. Учүнчи Көрүд кэлди көксин йурыр
Қайуқа бу баҡса йашармыш қурыр

11. Йашық толды тәртинч йаруды ақун
Бақышса йарутур йақышса эзүн

ж Четдаги рақам қўлёзма саҳифасини кўрсатади.

I2. Сäвÿг йÿз урунды бäшинчи Сäвит
Сäвä бакты эрсä сäн өзни äвит

I3. Баса кäлди Арзу тилäк арзулар
Қайуқа йавуса агар өз улар

I4. Буларда эң алдын бу Йалчык йарур
Йашнқ бирлä отру йакнша толыр

I5. Он экки өкäк äви булар миң арнн
Қайу эк(к)и äвлиг қайу биркä ин

I6. Қозы йазқн йулдуз баса Уә кäлир
Эрäнтäз учнқ бирлä сапчу йурыр

I7. Кÿр Арслан бирлä қо:шқн (қошнн) Туғды башн(?)
Баса Уäгÿ болды Чнран Йа эчи

I8. Баса кäлди Оғлақ Кәнäк хам Балнқ
Булар туғды эрсä йаруды қалнқ

I9. Ÿчи йазқы йулдуз ÿчи йайқн бил
Ÿчи кÿзкÿ йулдуз ÿчи қышқы бил

20. Ÿчи от ÿчи су ÿчи болды йэл
Ÿчи кäлди тупрақ ажун болды эл

2I. Буларда бириси бирингä йағы
Йағнга йағы иртн кäоти чоғы

22. Қарышмаз йағы(лар) йараштн ичин
Кәрÿшмäз йағылар кәтäрди өчин

23. Этигли байатым нә-тәг этти өз
Этä бäрди тÿзди йараштурды тÿз

ЙАЛЫНҒУҚ ОҒЛАНЫ ʻАЗИЗЛИҒЫ БИЛИГ УҚУШ БИРЛӘН ЭРДÜГИН АЙУР

24. Тәрäтти аәнрды сäчÿ йалугуқуқ(?)
Аңгар бäрди эрдäм билиг өг уқуг

25. Кацўа барди сөз ҳам йуруттм тилиг
Овут бэрди қилиқ ҳем қилынчи силиг

26. Билиг барди йаңлук бəрўди бу кўн
Укуш барди етрў йаенадн тўгўн

27. Байат кимкә бэроә укуш ег билиг
Өкўш эргўлўккә узади элиг

28. Билигни бәрўг бил укушуғ(!)улуғ
Бу икки бэрўтўр өзўрмиш қулуғ

29. Бу сөзка тануги масал кэлди сөз
Бу: сөз ишка тутғил сөзўң мунда уз

30. Укушлуғ уқар-ол билиглиг билўр
Билиглә уқығли тиләккә тəгир

31. Укуш қайда болса улуғлуғ болур
Билиг қайда болса бəриглиг олур

32. Билиг ма'ниси бил нэкў ол билиг
Билиг билсә етрў арир эрдə иг

33. Билигсиз киши барча иглиг болур
Игит эмләмәсә киши тэрк өлўр

34. Йуры эй билигсиз игиңни ота
Билигсиз отыя-сын эй билгә қута

35. Укуш-ол буғындўк аны тутса эр
Тилёккә тəгир ол тўмен арзу йэр

36. Укуш болса эркә көр асғи өкўш
Билиг билсә етрў болўр эр кеуўш

17. 37. Укуш бирлә ишкә қамуғ иш кэрўг
Билиг бирлә бэглә бу билмиш өрўг

Тил эрдамин мунин асги йасин айур

38. Укушка биликка бу тамачи тил
Йарут(т)ачи йарин йаруқ тилин бил

39. Кишиг бил агирлар булур кут киши
Кишиг тил уқулар барир ез баши

40. Тил арслан турур кер эшикта йатур
Айа эвлиг арсақ башнңин йэтур

41. Тилин эмгамиш эр нэку тар эшит
Бу сез ника тутгил кенулни ласит

42. Мэни эмгатур тил эри ег талим
Башим кэсмасуни кэсайин тилим

43. Сезунни кезэргил башиң бармасун
Тилиңни кезаргин тишиң синмасун

44. Биликлиг билиг барди тилга башиг (бышыг ?)
Айа тил эвинда(?) кезэзгил башиг

45. Билиб сезла сезни биликка сакур
Биликсиз сезин ез башин йайур

46. Өкуш сезда артуқ асиг кермадим
Йана сезламишта татиг кермадим

47. Өкуш сезлама сез бирар сезла аз
Туман сез тугуни бу бир сезда йаз

48. Кишиг сез бирла қопти болди мулук
Өкуш сез башы қилди йэрка кулук

49. Өкуш сезласа игсиди тар билиг
Йана сезламаса агин тэр тилиг

50. Халқ мундаг эрса йориг отру ур
Йориг отру урса кишиг йуқлатур

51. Тилиңни көзәзгил көзәзилди баш
Сөзүңни кысурғыл узатылды йаш

52. Эс(ә)нлик тиләсә сэниң бу өзүң
Тилиңдин чыкарма иараrсыз сөзүң

53. Тил асғы тәлим бар йанымә екүш
Ара өгдилүр тил ара мың сөкүш

54. Халы мундаr эрсә оилиб сөзлә сөз
Сөзүң болсу көрсүн(?) карағуға көз

55. Билигсиз кар(а)rу турур бәлгүлүг
Йуры эй билигсиз билиг ал үлүг

56. Туrуrлы өләр кер болур бәлгүсүә
Сөзүң эзгү сөзлә өзүң өлгүсүз

57. Ики нәң билә эр карымаз өзи
Бир эзгү кылынчы бир эзгү сөзи

58. Киши туrды өлди сөзи калды кер
Сөзи бирлә йалrуз аты к(а)лды кер

59. Тиригиг тиләсә өзүң өлмәгү
Ол эзгү кылынчы сөзүң кут бегү

60. Тылыr(!) өгдүгүм хам ара йаздугум(!)
Тиләгим сөз эрди сәңгә йердүгүм

61. Камуr сөзни йаrса (Йыrса?) укуш тапл(а)маз
Кәрәк сөзни сөзлә киши кәзләмәз

62. Сөзүм оғлума сөзләдим мэн сәңә
Оғул мэндин алун мэңәни таңгә

63. Сәңгә сөзләдим мэн сөзүм эй оғул
Сәңгә бәрди бу панд өзүм эй оғул

64. Күмүш к(а)лса алтун мэниңдин сәңә
Аны йутмағыл сэн бу сөзкә таң-ә

18. 65. Кумуш ишкә тутса түгәл алқинур
Сөзүм ишкә тутғил күмиш қазғанур

Кутад бәзәси сөзләмишкә өз 'уэрин кулур

66. Тиләгим сөз эрди эй билгә бәгү
Кэрин кэлди чәркә өзүм сөзләгү

67. Уқуш кәлди өтрү йуру туру көр
Сөзүм болса йаңлуқ сәңгә қылға қор

68. Борун тили йавлак өзни сөзләгәй
Киши қылғы киртүч этиңни йагәй

69. Бақа көрдүм эрсә йэниг болды йүк
Өзүм айды сөзлә сөзүң бари тоқ

70. Нәкүлүг тәсә сән айайын сәңгә
Эшитгил сөзүмни эй эрсиг тоңа

71. Өзүң мәңү эрмәз атиң мәңү-ол
Атиң мәңү болса өзүң мәңү-ол.

Эргүлүг қылмағ өгдисин асиғларин сөзләр

72. Халы болса элгиң борунға узун
Қамуғ эргүлүг қил сэвинчин сөзүн

73. Йигитлиг кәч(ә)р-ол тириглиг өчәр
Бу түш-тәг акундын өзүң тәрк көчәр

74. Тириглигни мун қыл асығ эргүлүг
Йерин болғу эргү йэгү кэргүлүг

75. Нәку тәр эшитгин киши эргүси
Йурнб тын тохнгин ахир өлгүси

76. Акунда нэ йаңлиғ эрән турди көр
Бир анча тирилди йана өлди көр

77. Кэрäк бэг карäк кулны эргÿ эсиз
Өзи елди эрсä аты калды кер

78. Сэңä тэгди эрсä кэзигчä акун
Камуғ эргÿлÿг кыл сэн эргÿ түзÿн

79. Тириг елгÿ ахир төшäнгÿ йэриг
Киши елсä эргÿ эр аты тириг

80. Ики түрлÿг ат-ол бу тилдä йурыр
Бир эргÿ бир эсиз акунда калыр

81. Эсизкä сөкÿш эргÿ өгди булур
Өзÿңгä бака кер кайусын кулур

82. Өзÿң эргÿ болса атың өгдилиг
Хаты болса эсиз сөкÿш эй силиг

83. Бу бир эргÿ эрди аны өгдилäр
Бири эсиз эрди аны сөкдилäр

84. Сөкÿшлÿг нэлÿг булды Заҳак өтун
Нэлÿг эргÿ булды Фаридун кутун

85. Эсиз-му сэңä йэг азу эргÿ-му
Сөкÿш-му кулур-сэн азу кэдгÿ-му

86. Кайусын тилäсä өрÿргил бирин
Эсиз эргÿ болса екÿнмä йэгин

87. Мукрар мэңзäтÿр сөз сынамыш киши
Сынамыш киши билди ал кÿн иши

88. Киши эргÿ атын кер алкыш булур
Атыгмыш эсиз елсä каргыш булур

89. Нэчä кердим эрсä эсизлäр баши
Узу кэлмäди эй билиглиг киши

90. Нэчä мэн сынадым эсиз кылгучи
Кэтä бэрши кÿндä үзүлди күчи

un

1800-